
GREAVII, NOBILIMEA GERMANĂ DIN TRANSILVANIA MEDIEVALĂ

Liviu Cîmpean

Prezentul studiu a pornit de la căutarea unui răspuns la următoarea întrebare: a existat la sași o nobilime, știind că „nobilimea este atât de urâtă de către sași încât – dacă ar putea – i-ar stârpi și numele...”¹? În urma cecetărilor am putut stabili că răspunsul la această întrebare nu poate fi decât afirmativ, a existat în evul mediu o elită socială a sașilor transilvăneni și anume greavii.

Greav (germ. *Gräf*) este forma arhaică a cuvântului german *Graf* este traducerea germană a cuvântului *comite*². Acest cuvânt provine, la rândul lui, din lat. *comes-itis*, termen ce desemna în latina medievală un dregător cu atribuții juridice, administrative și militare. În cazul sașilor din Transilvania, termenul s-a consacrat în diplomația latină și sub forma germană *greb*: la 1354 apare, într-un document al voievodului Transilvaniei Dionysius, *Johannes [...] comite vulgo greb dicto*, (subl. n.) din Csnădie³. Ce înțelegeau sașii din Transilvania prin termenul *comes* ne este dezvăluit de două documente din secolul al XV-lea, care se completează reciproc: la 1402 este menționat un *comes seu iudex* iar în 1430 un *iudex seu grebio*⁴. Cu alte cuvinte *comes*-ul (în germană *Gräv*) nu era altceva decât judele unei comunități săsești. Un document din 1440 atestă că Biertanul era un *comitatus seu grebatus*⁵ așadar că la acea dată exista acolo un scaun de judecată, ocupat de un greav. Aceștia mai erau denumiți în latina de cancelarie *comes* sau *magister*⁶ și erau membrii elitei coloniștilor germani⁷, prezentă în Transilvania încă de la așezarea sașilor în a doua jumătate a secolului XII⁸. Mai mult, această afirmație este întărită de faptul că în Imperiul Romano-German, de unde au venit cea mai mare parte a coloniștilor, sunt atestați în secolele XII-XIII

1 Nobilul Ferencz Orbai la 1653, apud Gernot Nussbächer *Aus Urkunden und Chroniken*, vol. I, București, 1981, p.71 (trad. n.).

2 Mihai Isbășescu *Dicționar german-român*, București, 1969, p. 538, sub vocea *Graf*.

3 *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol II, ed. Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller, Sibiu, 1897, p. 207 (în continuare se va cita: Ub., numărul volumului va fi indicat cu cifre romane); Georg Eduard Müller, *Die Gräven des Siebenbürger Sachsenlandes*, Sibiu, 1931, p. 27 (în continuare: G.E. Müller, *Die Gräven...*).

4 *Ibidem*, p. 26; Ub.III, ed. Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller, Sibiu, 1902, p. 290

5 G.E. Müller *op.cit.*, p. 27.

6 Konrad G. Gündisch, *Das Patriziat siebenbürgischer Städte im Mittelalter*, Köln-Weimar-Wien, 1993, p. 107-108, 109, 117 (în continuare: K.G. Gündisch, *Das Patriziat...*).

7 *Ibidem*, p. 109: este fără îndoială că germanii coloniști au venit însoțiți de personalități capabile să le ofere o oarecare protecție militară și care puteau servi în organizarea defensivei militare a regatului.

8 G.E. Müller, *op.cit.*, p. 1-3.

greavi, membri ai micii nobilimi, cu atribuții judecătorești⁹. O reglementare juridică din 1291, care privește toate comitatele din Regatul Ungariei, prevedea că nu puteau fi numiți locțiitori juridici (juzi) de către comite, decât membri ai nobilimii¹⁰, astfel și juzii sașilor nu puteau proveni decât din rândul elitei lor, adică a greavilor.

Chiar dacă istoriografia săsească mai veche a considerat că nu a existat o nobilime germană în Transilvania și că demnitatea de greav, inițial electivă, fusese uzurpată de câteva familii puternice¹¹, V. Werner intuia la 1902 că în rândurile coloniștilor germani trebuie să fi fost și nobili. Istoriografia modernă (Th. Nægler, K. G. Gündisch) a ajuns la concluzia că peste tot în Regatul Ungariei unde s-au făcut colonizări au existat așa-numiții *locatores*, mai ales persoane de origine nobilă, care intermediu grupurile de coloniști cu regele și aveau grijă ca procesul de colonizare să se desfășoare în ordine¹². Acești mici nobili germani (denumiți *ministeriales*) au fost la origine slujitorii neliberi ai mării nobilimi din Imperiul Romano-German, care și-au dobândit libertatea și statutul nobiliar după ce pământurile pe care le primeau în arendă au devenit feudele lor iar ei vasalii mării nobilimi, fiind asimilați astfel micii nobilimi¹³.

Ministerialii rămași neliberi au început să ia parte la Marea Colonizare din Est (*Drang nach Osten*), pentru a-și dobândi libertatea prin statutul de colonist și pentru a găsi noi mijloace de afirmare (socială, economică etc.)¹⁴. Atât aceștia cât și cei asimilați micii nobilimi germane au însoțit valurile de coloniști germani pornite spre Ungaria și Transilvania, adaptându-se bine păturii de slujitori (*comites*) ai regatului¹⁵. Alt element care atestă că în rândurile populației germane stabilite în Transilvania de la mijlocul secolului al XII-lea se aflau nobili, este că o serie de localități poartă numele conducătorului (greavului-locator) grupului de coloniști-întemeietori. Un astfel de exemplu, deși incert, este cel a lui Anselm din Braz care la 1103 se pregătea să emigreze

9 Dirk Moldt, *Deutsche Stadtrechte im Mittelalterlichen Siebenbürgen. Korporationsrechte – Sachsenspiegelrecht – Bergrecht*, Köln – Weimar – Viena, 2009, p. 119 (în continuare: D. Moldt, *Deutsche Stadtrechte...*).

10 G.E. Müller, *op.cit.*, p. 3-4.

11 Konrad Gündisch, *Das Patriziat...*, p. 102-103.

12 *Ibidem*, p. 103-104; Konrad Gündisch și Mathias Beer, *Siebenbürgen und die siebenbürger Sachsen*, München, 2005, p. 56.

13 Numele lor venea de la diversele slujbe (lat.= *ministeria*) (lucrative, administrative sau militare) pe care aceștia le îndeplineau stăpânilor în schimbul pământului pe care îl primeau în arendă. Vezi Konrad Gündisch, *op.cit.*, p. 104-105.

14 *Ibidem*, p. 105-107; Engel Pál, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei Medievale. 895-1526*, Cluj Napoca, 2006, p. 95.

15 Konrad Gündisch, *op.cit.*, p. 105-107; Konrad Gündisch și Mathias, *op.cit.*, p. 56-57; G. Gündisch, *Die Gräven*, în *Geschichte der Deutschen auf dem Gebiete Rumäniens*, ed. C. Göllner, București, 1979, p. 53.

în Ungaria împreună cu fii săi¹⁶ și care se pare că s-a stabilit la Orăștie (denumită în germană Broos)¹⁷. De asemenea Sibiul (*villa Hermannii*), Ațelul (*villa Eczelini*) și alte asemenea *villae*, sunt exemple concludente în acest sens¹⁸.

Pe lângă nobilii și cavalerii veniți din spațiul germanic, regii maghiari au înobilat pe unii dintre *hospites*, cum a fost cazul lui Johannes Latinus la 1204¹⁹. Fii acestuia erau denumiți de către rege *fideles et delictos milites nostros saxones Vltrasiluanos Corrardum et Danielem*²⁰, fiind atestată astfel în Transilvania o adevărată familie de cavaleri germani. Cazul lui Johannes Latinus nu este unic. În secolul al XIII-lea existau numeroase familii de greavi care stăpâneau numeroase sate atât pe *fundus regius* cât și în comitate. Ei primiseră satele prin danii regale în urma unor servicii prestate coroanei sau voievodului, așadar ca feude, devenind astfel nobili deplin²¹. De remarcat că până la începutul secolului al XIV-lea nobilii germani nu a fost desemnați cu termenul *nobilis* sau *iobagionis* ci purtau doar titlul de *comes*, care includea atât atribuțiile lor juridice cât și cele militare²².

La 1291 regele Andrei al III-lea îi atestă într-o diplomă regală pe sașii care trăiau după felul nobililor²³, document din care se poate trage concluzia că la acea dată (dar nici după aceea) nobilimea săsească nu a reușit să se impună ca o stare separată. Deși erau posesori de pământuri, cu drept ereditar, și imitau stilul de viață a nobililor din regatul Ungariei, greavii nu s-au putut desprinde definitiv de comunitatea celorlalți *hospites* germani. Ca nobili nu puteau fi judecați de juzii așezărilor libere săsești dar nu erau scutiți de obligațiile fiscale ca și nobilii maghiari sau secui²⁴. Astfel, chiar Andreanum-ul prevede ca: *spre folosul cămării noastre să fie datori a plăti pe an cinci sute de mărci de argint. Vrem ca nici un stăpân predial sau oricine altul, care se află în hotarele lor, să nu fie scutit de această dare, afară de cei care se vor bucura de un privilegiu oșebit pentru*

16 Thomas Năgler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, București, 1981, p. 95 (în continuare: *Așezarea sașilor...*); Konrad Gündisch, *op.cit.*, p. 111.

17 *Ibidem*; A. A. Rusu *Castelarea Carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate (sec.XIII-XIV)*, Cluj-Napoca, 2005, p. 403.

18 Konrad Gündisch și Mathias Beer, *op.cit.*, p. 35; Konrad Gündisch, *op.cit.*, p. 112-114: ex. la 1148 un Hetzelo și-a vândut posesiunile din Imperiul Romano-German și a pornit spre Ungaria. Nu este sigur totuși că a fost întemeietorul Hetzeldorf-ului de lângă Mediaș, neexistând nici o atestare cunoscută în acest sens.

19 G. E. Müller, *Ist das Andreanum eine Fälschung?* în *Siebenbürgische Vierteljahrschrift*, Sibiu, 1935, p. 112-114; G. E. Müller, *Die Gräven...*, p. 10.

20 *Ub.I*, ed. Fr. Zimmermann și Carl Werner, Sibiu, 1892, p. 54.

21 Th. Năgler, *Așezarea sașilor...*, p. 203.

22 G.E. Müller, *op.cit.*, p. 9-10.

23 *Ub.I*, p. 173-176.

24 D. Moldt, *op.cit.*, p. 120-121.

aceasta²⁵. Vedem așadar că deși recunoscuți de regalitate, stăpânii de pământ (greavii, deci) de pe Pământul Crăiesc au aceleași obligații fiscale ca și ceilalți coloniști. Deși cu alt statut juridic ei sunt astfel asimilați, din punct de vedere fiscal, coloniștilor liberi, constituindu-se totuși, prin acest statut special ca și o minoritate juridică, distinctă de ceilalți hospites²⁶.

Atestatarea urmașilor lui Johannes Latinus, care erau denumiți cavaleri fideli (și cărora regele Ștefan le-a confirmat vechile privilegii la 1257)²⁷, sau a comiților ereditari din Câlnic *Chyel comes, filius Ervin* (1271) și fiul acestuia Nicolaus²⁸, dar mai ales atestarea literală la 1292 a *nobilium saxonum*²⁹ sunt dovezi incontestabile ale existenței unei elite, cu pretenții de nobilitate, a coloniștilor germani din Transilvania. Aceasta îndeplinea diferite slujbe regale (mai ales de natură juridică, de unde și titlul nobililor de *comes-comitis*) și era dotată de către rege cu pământuri din proprietatea sa (*fundus regius*), care puteau fi lăsate moștenire doar urmașilor de sex masculin, toate aceste elemente fiind condiții ale nobilității în Regatul Ungariei³⁰. Nobilitatea acestor familii este întărită și de faptul că ele ascultau direct de rege (fiind astfel adevărați *servientes regii*), fără a fi intermediare de alte familii nobiliare, de voievod sau de seniori ecleziastici³¹. Dacă familia grevială se stingea fără urmași bunurile imobile se întorceau în proprietatea regelui³².

Datorită unor particularități de natură politic-administrativă sau etnice s-au format, după istoriografia de specialitate așa-numitele nobilități regionale, întâlnite nu numai la sași dar și la români, la secui sau la cumani³³. Conducătorii grupurilor de coloniști germani, fie că au fost nobili înainte de a emigra în Ungaria/Transilvania, fie că au fost înnoilați de rege prin acordarea de danii regale cu drept de moștenire, au întemeiat adevărate familii nobiliare germane (care treptat s-au asimilat nobilimii ardeleni)³⁴.

Se cunosc mai multe familii nobiliare germane cu proprietăți pe pământul crăiesc și din rândul cărora erau aleși/numiți gravi. Câteva exemple ar fi familiile

25 *Documente privind Istoria României, C. Transilvania, veacurile XI, XII, XIII*, București, 1951, p. 209.

26 D. Moldt, *op.cit.*, p. 121.

27 *Ub.I*, p. 81-82.

28 *Ibidem*, p. 110 și 121.

29 *Universitas nobilium Ongarorum, Siculorum, Saxonum et Comanorum* în *ibidem*, p. 192.

30 Engel Pál, *op.cit.*, p. 111.

31 *Ibidem*, p. 111-112

32 Konrad Gündisch, *op.cit.*, p. 108.

33 Ioan Drăgan *Nobilimea românească din Transilvania (1440-1514)*, București, 2000, p.60-61.

34 *Ibidem*, p. 63. Exemple de familii germane asimilate nobilimii castrense: fam. Dragi, fam. Sombori, fam. Gereb, etc.

greviale din Tălmăciu (germ.=Thalmesch), Cislădie (germ.=Heltau), Apoldu de Jos (germ.=Kleinpold), Vurpăr (germ.=Rothberg), Nocrich-Alzâna (germ.=Leschkirch și Alzen)³⁵, Ațel (germ. Hetzeldorf)³⁶, Călnic (germ. Kelling), ș.a., toate în Cele Șapte Scaune. Cu sumedenia de informații (provenite doar din sursele edite!) privitoare la familiile nobiliare germane din Transilvania s-ar putea întocmi un studiu prosopografic despre ele, proiect pe care dorim să-l realizăm cu altă ocazie. Deocamdată ne mărginim în a expune câteva exemple concrete de familii germane posesoare de proprietăți pe Pământul Crăiesc (dar și în comitate), în urma unei dării regale³⁷, altă condiție a nobilității în regatul medieval maghiar³⁸. Așadar un prim exemplu ar fi cel deja citat al lui Johannes Latinus care la 1204 primește de la rege, pentru serviciile sale, Cislădia (*villa Riutel*) în inima viitorului comitat german al Sibului, nu doar pentru el ci pentru *tota suorum heredum succesione*³⁹. Urmașii săi Corradus și Daniel primesc alte proprietăți în scaunul Miercurea Sibiului (germ.=Reussmarkt)⁴⁰ iar regele Ștefan (*rex primogenitus*) confirmă la 1257 toate posesiunile urmașilor lui Johannes Latinus⁴¹. Un alt exemplu ar fi cel al greavului Chyl, din familia de Călnic, care primește la 1269 de la Ștefan *iunior rex, terra Demetrii și terra Vincentii* care acuma țineau de comitatul Sibiu dar *quae fuerunt terrae castru in comitatu Albensi*⁴². Firește, această posesiune i-a fost acordată lui și *suis heredibus heredumve succesoribus*⁴³. La 1272 regele Ladislau confirmă donația primită de Chyl de Călnic de la Ștefan *iunior rex*⁴⁴. Urmașii lui Chyl de Călnic, Daniel și Solomon sunt atetați la 1291, făcând tranzacții cu niște nobili comitatensii⁴⁵. Urmașii acestora, Daniel și Nikolaus primesc la 1313 de la voievodul Transilvaniei Ladislau posesiunile Ungurei (germ.=Gergeschdorf, la N de Miercurea Sibiului) și Ringelkirch (tot acolo) în schimbul Șonei, posesiune comitatensă⁴⁶. Același Daniel de Călnic primește de la rege confirmare pentru posesiunea sa Weisskirch (în

35 Despre toate aceste familii există un bine-documentat studiu a lui Fr. Schuller, care deși este pozitivist (vezi anul apariției), are un pronunțat caracter prosopografic. Fr. Schuller, *Beiträge zum äußern Geschichte der Erbgrafen der Sieben Stühle* în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, vol. XXI, Tom 2/1887, cu anexă documentară (revista se va cita în continuare: *Archiv...*).

36 Despre care există de asemenea un studiu bine-documentat cu caracter prosopografic. R. Theil, *Die Hetzeldorfer Erbgrafen* în *Archiv...*, vol. XXX, Tom 3/1901.

37 Th. Năgler, *Așezarea sașilor...*, p. 203.

38 Engel Pál *op.cit.*, p.112.

39 *Ub.*, vol I, p. 7.

40 *Ibidem*, p. 54.

41 *Ibidem*, p. 81-82.

42 *Ibidem*, p. 105.

43 *Ibidem*.

44 *Ibidem*, p. 120.

45 *Ibidem*, p. 185, 187.

46 *Ibidem*, p. 303.

Scaunul Miercurea Sibiului) pe care greavul *possederit circa XXti et IIIor annos, sine omni impetitione*⁴⁷.

În anul 1291 sunt atestați greavii Peter Jug de Miercurea Sibiului și Henneng de Apold care fac o tranzacție cu o posesiune tot din comitatul Sibian, *terra Mwn [...] iuxta Ruzmark a parte orientalem existentum*⁴⁸. Această posesiune aparținuse primului greav (cel mai sigur printr-o danie regală astăzi pierdută). Același Peter Jug face o tranzacție și cu greavii din Alțâna (germ.=Alzen), Gerlach și Ștefan⁴⁹. La 1311 regele Carol Robert donează lui *Johannis filii Gebul de Beztrece* satul Pettendorf *in comitatu de Beztrece, per eum suis heredibus heredumque suorum succesoribus*⁵⁰. La 1314 regele Carol confirmă aceeași posesiune⁵¹. Urmașul acestuia, greavul Henning de Petersdorf este atestat la 1325 de către voievodul Transilvaniei Thomas⁵². Există doar în colecția *Urkundenbuch* nenumărate informații despre aceste familii și despre membrii lor (și mai ales despre posesiunile lor, atât pe Pământul Craiesc cât și în comitate) prin intermediul cărora se pot alcătui adevărate genealogii pe parcursul a 300 de ani (sec. XIII-XV).

Am ales aceste exemple pentru a ilustra concret faptul că în rândul coloniștilor germani de pe *fundus regius* existau familii care îndeplineau, potrivit concluziilor la care a ajuns istoriografia de specialitate (I. Drăgan, Engel Pál), toate condițiile nobilității: erau dotate de către rege cu proprietăți (chiar pe *fundus regius*), acordându-li-se dreptul de moștenire, drept înnoit mereu de către urmașii întemeietorilor de familii, odată cu obținerea de alte proprietăți de la același rege sau de către urmașul său la tron.

Greavii conducători ai satelor se bucurau de *jus grebiatus* sau *jus greboniatus* care era similar cu *jus kenezatus* al cnezilor români sau cu *jus scultetii* al șoltuzilor din nordul Ungariei. Acesta consta în acordarea unui teren mai mare și mai bun în hotarul satului, erau scutiți de unele obligații fiscale sau de muncă, în dreptul de a avea moară și de a păstra o parte din amenzile aplicate în calitate de jude. De asemenea greavii își arogau ereditatea în conducerea satului și s-au impus politic și economic, prin acumularea a tot mai multor bunuri imobile. Această elită cu pretenții nobiliare au încercat să se impună și ca stăpâni feudali asupra satelor în fruntea cărora se aflau, fapt care a dus la nemulțumiri și opoziție din partea locuitorilor liberi⁵³.

47 *Ibidem*, p. 318.

48 *Ibidem*, p. 186.

49 *Ibidem*, p. 189; Cf. . Fr. Schuller, *op.cit.*, p. 334.

50 *Ub.*, vol I, p. 299.

51 *Ibidem*, p. 312.

52 *Ibidem*, p. 391.

53 K. G. Gündisch, *Participarea sașilor la răzvrătirea din anul 1467 a transilvănenilor împotriva lui Matia Corvinul*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*. Series Historia, fasciculus 2, anul XVII (1972), p. 22-23.

În schimbul proprietăților obținute, membrii acestor familii aveau și îndatoriri militare (*auxilium*) față de rege⁵⁴ și erau de o certă valoare militară datorită faptului că, fiind posesori de pământ, își puteau procura armura și echipamentul necesar războiului și aveau timp pentru exerciții militare și participări la turniruri⁵⁵. Spre exemplu, în 1238 s-a stabilit că din Cricău, Ighiu și Romos să meargă la oaste patru călăreți cu armuri și echipament complet⁵⁶.

Nu numai că nobilii germani din Transilvania erau posesori de pământuri dar sunt atestați slujitorii acestora și persoanele care luau de la ei în arendă diferite moșii, iazuri și mori⁵⁷. Toate acestea asigurau venitul greavului cu ajutorul căruia se putea înarma corespunzător pentru a presta obligațiile militare față de rege.

Începând cu secolul XIV greavii încep să fie denumiți în diploma latină literal *nobiles*, cum este cazul greavilor din Călnic la 1334⁵⁸. Totuși, la 1292 la o dietă din Buda este prezentă *universitas nobilium Ongarorum, Siculorum, Saxonum et Comanorum*⁵⁹. Aceasta este prima atestare în masă a unei nobilimi germane în Transilvania.

Trebuie menționat că membrii familiilor greviale nu au purtat nume de familie până târziu în secolul al XVI-lea, numele de botez fiind însoțit de titlul de *comes* și/sau de indicarea locului de proveniență⁶⁰.

O concluzie importantă a lui G. E. Müller este aceea că nobilitatea germanilor din Transilvania nu este o urmare ci o condiție a numirii/alegerii în calitate de greav. Cel mai potrivit exemplu în acest sens este cazul nobilului german Rudolf atestat în a doua jumătate a secolului al XIV-lea fără nici o atribuție, fiind numit abia la 1405 greav sau *comes*⁶¹.

Sunt mai multe atestări a alegerii de către comunități (orașe sau târguri) a greavului-jude din rândul nobilimii. Cel mai elocvent exemplu este acela a comunității din Biertan, care la 1440, cu acordul Celor Două Scaune, a ales în calitate de greav-jude un nobil maghiar învecinat⁶². Motivul pentru care erau aleși nobilii ca juzi, chiar și de comunitățile libere ca Biertanul, era că nobilii erau persoanele cele mai adecvate pentru rezolvarea problemelor interne sau externe ale comunității, datorită prestigiului lor social. Dacă o comunitate nu avea greav-jude propriu trebuia și putea să apeleze la judele regional.

54 Vezi de exemplu *infra* îndatoririle militare ale greavilor din Ațel (germ.= Hetzeldorf), atestate în sec. XVI, sau serviciile militare aduse de greavul Chyel de Călnic regelui Ștefan V (*iunior rex*) și răsplătite la 1269 în *Ub.I*, p. 105; Cf. Th. Năgler, *Așezarea sașilor...*, p. 204.

55 G.E. Müller, *Die Gräven...*, p. 5.

56 D. Moldt, *op.cit.*, p. 120.

57 *Ibidem*, p. 7-8.

58 *Ub.I*, p. 462.

59 *Ibidem*, p. 192.

60 G.E. Müller, *op.cit.*, p. 7

61 *Ibidem*, p. 5, 10, 19.

62 *Ibidem*, p. 20.

Comunitatea alegea un nobil care trebuia să încheie cu aceasta un contract în vigoarea căruia primea demnitatea de greav, viager. În cazuri foarte rare această demnitate era acordată cu drept ereditar și nici regele nu putea încălca un contract încheiat între comunitate și greav⁶³. Astfel regele a acordat nobililor din Ațel demnitatea de greav cu drept ereditar dar după numai un an a trebuit să revoce această donație ca urmare a încheierii unui contract între comunitatea din Ațel și nobilul Thobiaschy, care îi acorda viager acestuia din urmă demnitatea de greav-jude⁶⁴.

Atribuțiile greavilor erau în primul rând juridice, după cum sugerează chiar și titulatura lor (*iudex seu grebio*). Greavii-juzi nu aveau drept de jurisdicție penală⁶⁵, reprezentând astfel un for prim de judecată, iar cei care exercitau totuși jurisdicția penală nu făceau altceva decât să folosească un drept primit anterior de la rege de către comunitatea în fruntea căreia se aflau (de exemplu Biertanul a primit drept de jurisdicție penală la 1418 de la regele Sigismund, și astfel greavii puteau judeca unele cazuri penale)⁶⁶. În multe comunități demnitatea de jude era moștenită de fiii greavului în funcție, devenind așadar ereditară, fără a avea vreo legitimitate juridică. Pe lângă atribuțiile juridice, greavii ridicau taxe și aveau și unele atribuții administrative⁶⁷. Nu se pot stabili cu exactitate atribuțiile administrative ale greavului, din cauză că informațiile despre acestea sunt lacunare și insuficiente. Greavii aveau unele atribuții administrative (de exemplu la 1516 greavii din Ațel trebuiau să îi protejeze pe membrii comunității și să îi ajute în caz de primejdie), dar acestea trebuie să fi fost minore deoarece se știe că cel care se ocupa de problemele administrative într-o comunitate era hannul⁶⁸.

Greavii nu au fost doar în comunitățile rurale ci și în orașe ca Clujul, Bistrița, Rodna sau Brașov, familii din care ulterior s-a dezvoltat patriciatul orășenesc. Există o listă ce atestă existența a șaizecișinouă de nobili pe Pământul Crăiesc⁶⁹.

Nu se pot stabili relații între greavii sași și juzii comunităților românești⁷⁰ deoarece greavii erau aleși viager iar juzii români erau numiți anual, uneori de două ori pe an. Atribuția principală a greavilor era cea juridică în timp ce judele și-a pierdut cu

63 *Ibidem*, p. 22, 24-25.

64 *Ibidem*, p. 23.

65 De exemplu, la 1356 greavul din Alma (astăzi jud. Sibiu) nu avea dreptul să judece un ucigaș din comunitate, trebuind să lase cazul unei adunări de judecată din Mediaș. *Ibidem*, p. 29.

66 *Ibidem*.

67 Konrad Gündisch, *Das Patriziat...*, p. 117.

68 G.E. Müller, *Stühle und Distrikte als Unterteilungen der Siebenbürgisch-Deutschen Nationsuniversität 1141-1876*, Sibiu, 1941, p. 39-51, pentru villicul (hann-ul) comunităților urbane și p. 148-159 pentru hannii comunităților rurale și a târgurilor.

69 D. Moldt, *op.cit.*, p. 120.

70 David Prodan, *Judele satului iobăgesc în Transilvania în secolele XVII-XVIII*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, Nr. IV/1961.

timpul această atribuție având mai ales îndatoriri administrative, care s-au întezit de-a lungul secolelor XVII-XVIII. Mai degrabă ar putea fi asociat hannul cu judele satelor românești, lucru pe care o să îl întreprindem într-o altă lucrare.

Odată cu perfecționarea organelor juridice teritoriale (scăunale ori districtuale), în cursul secolului al XV-lea s-a renunțat treptat la demnitatea de greav, care s-a transformat în jude-primar și apoi primar, în hann, în jurat și, se pare și în notar⁷¹.

Nu numai funcția de greav-jude (*Richter*) ci și nobilimea germană a suferit o metamorfoză în a doua jumătate a secolului al XV-lea și la începutul secolului următor.

Așadar o parte a nobililor germani (greavi) s-au contopit cu nobilimea maghiară din comitate după ce au obținut proprietăți pe teritoriul comitatens, cum s-a întâmplat cu familia grevială din Câlnic (Kelling)⁷². Aceștia, ca dealtfel și greavii din Alțana (jud. Sibiu, germ. *Alzen*) sau cei din Merghindeal (tot în jud. Sibiu, germ. *Mergeln*), au căutat să își extindă proprietățile în comitate, amestecându-se cu nobilimea maghiară⁷³.

Alte familii greviale s-au stins biologic, cum este cazul familiei Thobiaschy din Ațel (jud. Sibiu, germ. *Hetzeldorf*). Ultimul greav din această familie, Petrus Thobiaschy a fost ucis mișelește în baie, la 1528, de către agentul imperial Georg Reichsdorffer (cunoscut umanist transilvănean), deși trecuse după 1526 de parte regelui Ferdinand de Habsburg, împreună cu toată familia, ca dealtfel întreaga populație germană din Transilvania⁷⁴. Se pare că Georg Reichsdorffer l-a ucis pe Petrus Thobiaschy din motive personale, confiscându-i averea și lăsându-o pe drumuri pe soția acestuia și pe copiii săi minori⁷⁵.

După Gustav Gündisch, o parte din familiile greviale s-au dizolvat în patriciatul săsesc din orașe, adoptând ocupațiile acestuia (comerțul și meșteșugurile) sau, cei care își aveau reședință în comunitățile rurale, au devenit agricultori, formând elita satelor. Aceștia și-au păstrat numele de familie *Gräf*, destul de răspândit și astăzi, care indică fosta lor apartenență la vechea nobilime germană a Transilvaniei.

71 G.E. Müller, *Die Gräven...*, p. 53.

72 Gustav Gündisch *Die Gräven...*, p. 56.

73 *Ibidem*.

74 Dr. Rudolf Theil, *op.cit.*, p. 446-447.

75 *Ibidem*.

**DIE GRAFEN, DIE DEUTSCHEN ADLIGEN
DES MITTELALTERLICHEN SIEBENBÜRGENS**
Zusammenfassung

Über die siebenbürgisch-sächsische Gräven wurde in die sächsische und deutsche Geschichtsschreibung ziemlich viel Geschrieben, von die ersten Studien von Rudolf Theil und Friedrich Schuller, bis zur die zwischenkriegszeitige Studien von Georg Eduard Müller und die gegenwärtigen Studien von Thomas Nägler und Konrad G. Gündisch. Die Resultate der älteren und neueren Historiographie wurden hier kritisch analysiert und mit die Quellen konfrontiert. Anhand der Literatur und der Quellen wurde Folgendes festgestellt: die Gräven stammen aus der deutschen (insbesondere Rheinländischen) Kleinadligen welche die deutschsprachigen Siedler nach Ungarn und Siebenbürgen führten und also die Rolle der Lokatoren spielten. Es ist möglich dass soche kleinadligen Gräven mehrere Siedlergruppen nach Ungarn bzw. nach Siebenbürgen geführt haben. Nach die Niederlassung der Siedlern bekamen die Lokatoren die Führung der neuen Gemeinden, d.h. sie übten, im Namen des Königs, die niedrige Gerichtsbarkeit über die neugegründeten deutschsprachigen Gemeinden und sorgten auch über die Verwaltung derselben. Als Lohn für ihre vielfältigen Dienste bekamen die Gräven von den Könige verschiedene Ländereien, welche sie auch vererben konnten. Als Gegenleistung haben die Gräven aber auch verschiedene militärische Dienste den König zu leisten gehabt, was sie zu einer Art Feudalbesitzer gemacht hat. Sie haben sich aber nie zu einen selbstständiges Stand (*natio*) entwickelt obwohl es sehr reiche und politisch einflussreichen Grävenfamilien gab. Später, im 14. u. 15. Jh., als die Gemeinen ihre Freiheit von den ungarischen Köige erkaufte haben wurden die Gräven als einfache Dorf-, Markt-, oder Stadtrichter gewählt und dürften ihre Immobiliengüter auf dem *fundus regius* nicht erweitern. Sie kauften also Ländereien in die Komitate und wurden zu der ungarischen Adel assimiliert. Diejenigen Gräven die auf dem Königsboden geblieben sind sind entweder ausgestorben oder mit den Städtischen Patriziat zusammengeschmolzen, so das es, bis gegen die Mitte des 16. Jh., keine eigentliche Grävenfailien mehr gab.